

Meetnetten

Vlaanderen
is wetenschap

INSTITUUT
NATUUR- EN BOSONDERZOEK

LIKONA

PROVINCIAAL
NATUUR-
CENTRUM

Veldwerkhandleiding

Meetnet Vuursalamander

Handleiding voor veldwerk en gegevensinvoer

De Vuursalamander komt voornamelijk voor in (zeer) oude eiken- en beukenbossen, waar de soort zich voortplant in bronbeekjes, poelen, grachten, karrensporen, ... Vuursalamanders dienen te worden geteld langs vaste transecten van ongeveer 1 km. Transecttellingen worden gelopen in september of oktober op nachten met hoge luchtvochtigheid (bv. na hevige regenval) en liefst bij temperaturen hoger dan 5°C. Er wordt naar dieren gezocht d.m.v. een zaklamp (ongeveer 6 meter links en rechts van het traject). Elk transect moet jaarlijks minimaal tweemaal bezocht worden.

Inhoudsopgave

1.	Inleiding.....	3
1.1	De soort	3
2	Tellen.....	4
2.1	Vorbereiding.....	4
2.2	Telmethode	5
2.2.1	Vorbereiding.....	5
2.2.2	Waar leg ik dit transect?.....	5
2.2.3	Hoe meet je een transect in?	5
2.3	Timing	6
2.4	Aan de slag!	6
2.4.1	Wat neem je mee?	6
2.4.2	Hoe tellen?.....	6
3	Invoeren waarnemingen	7
3.1	Een bezoek toevoegen	7
3.2	Bezoekgegevens invoeren	7
4	Veldwerkformulieren	8
5	Nog vragen?	8
6	Bijlagen	9
6.1	Hygiëneprotocol	9
6.2	Checklist veldwerk.....	9
6.3	Veldwerkformulier.....	10

1. Inleiding

Vóór je ligt de veldwerkhandleiding Meetnet Vuursalamander. Het Meetnet Vuursalamander is een gestructureerd meetnet in het kader van het project 'Monitoring van prioritaire soorten in Vlaanderen' van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO). Dit meetnet loopt vanaf 2016, en wordt gecoördineerd vanuit Natuurpunt Studie en Hyla, de amfibieën- en reptielenwerkgroep van Natuurpunt.

Voor elk meetnet is een aparte veldwerkhandleiding voor de desbetreffende soort of soortengemeenschap opgemaakt, aangezien ze elk met een eigen methodiek dienen te worden opgevolgd. Vervolgens wordt hierin uitgelegd hoe je je gegevens kan invoeren.

Natuurlijk moeten die gegevens eerst in het veld worden verzameld. Deze veldwerkhandleiding maakt je op een snelle en heldere manier wegwijs bij de gegevensverzameling.

Meer info over het Meetnet Vuursalamander en de andere meetnetsoorten kan je vinden op www.natuurpunt.be/transecten-vuursalamander

1.1 De soort

De vuursalamander is een grote (tot 20cm), robuuste landsalamander met een rolronde staart en een contrastrijk vlekkenpatroon dat vaak bestaat uit twee rijen gele vlekken of strepen aan weerszijden van de zwartglanzende rug en kop. Mannetjes hebben een hoger gewelfde, dikkere cloaca dan vrouwtjes. Vrouwtjes zijn doorgaans plomper en groter dan de mannetjes en hebben een relatief kleinere kop, een kortere staart en kortere (voor)poten dan de mannetjes. Het onderscheiden van beide geslachten vergt enige ervaring en is soms zeer moeilijk.

Vuursalamanderlarven zijn vrijwel steeds te herkennen aan een bleke (witte of gele) kleur aan de basis van de poten, als eerste aanzet van het toenemende aandeel geel pigment. Hun kop is relatief breed in vergelijking met de larven van onze watersalamanders. In waters waar vuursalamanderlarven samen met larven van watersalamanders voorkomen, zijn de meeste vuursalamanderlarven bovendien doorgaans al vrij groot of zelfs al aan land gegaan wanneer de watersalamanderlarven pas verschijnen (vanaf mei).

De vuursalamander is sterk gebonden aan oude, vochtige eiken- en beukenbossen met heldere bronbeekjes, bospoelen en veel dood hout. Een dikke humuslaag van verterende bladeren waarin hij zich kan verschuilen, is ideaal.

De vuursalamander is vooral 's nachts actief is. In het vroege voorjaar (maart - april) en het vroege najaar (september - oktober) kan je vuursalamanders het makkelijkst spotten tijdens of na zware regenbuien. Overdag verschuilen ze zich vooral onder de grond, onder stenen of dood hout en zijn dan moeilijk te vinden.

De soort komt enkel nog voor in Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant (o.a. in het Zoniënwoud, het Hallerbos, het Meerdaalwoud en de bossen van de Vlaamse Ardennen; allemaal relictten van het vroegere Grote Kolenwoud).

Voor meer informatie over onze inheemse herpetofauna, bezoek de website www.hylawerkgroep.be van Hyla, de amfibieën- en reptielenwerkgroep van Natuurpunt of raadpleeg het document 'Wat je moet weten over de Vuursalamander *Salamandra salamandra*' (Speybroeck, 2016).

www.natuurpunt.be/transecten-vuursalamander

2 Tellen

2.1 Voorbereiding

Gedragcode

De Gedragcode werd je toegestuurd samen met je meetnetlicentie (badge) en begeleidende brief, en is ook [hier](#) te raadplegen. Hierin staat beschreven welke speciale toelatingen je hebt voor je deelname aan dit meetnet, en wat de afspraken zijn met terreinbeheerders en private eigenaars. Het is zeer belangrijk dat je gedurende je veldbezoeken steeds houdt aan de Gedragcode, en dat je je meetnetlicentie en begeleidende brief bijhebt. Je mag deze meetnetlicentie/badge enkel gebruiken voor veldwerk in functie van het meetnet waarvoor je bent aangemeld.

Veldwerkkaarten

Eenmaal je geactiveerd bent als meetnetteller, kan je veldwerkkaarten van de te tellen gebieden steeds raadplegen/downloaden op/van www.meetnetten.be. Je zal een link vinden in het overzichtsscherm Vuursalamander. Je kan ook kaarten opvragen bij de meetnetcoördinator in het geval je meer gedetailleerde kaarten en/of een overzichtskaart wenst.

Dergelijke detailkaarten geven niet enkel de geselecteerde meetnetlocaties of bossen weer, maar ook de percelen die in beheer en/of in eigendom van een natuurbeherende organisatie (Natuurpunt, ANB) zijn en welke niet. Het merendeel van de natuurgebieden is toegankelijk via wandelpaden. Particuliere eigendommen zijn enkel toegankelijk na toelating van de eigenaar (zie Gedragcode voor de juiste procedure).

Verkennd bezoek

Indien je de locatie nog nooit of al enige tijd geleden laatst hebt bezocht, kan het aangewezen zijn om overdag al eens ter plaatse te gaan. Zo krijg je zicht op waar er wandelpaden liggen en kan je een route uitstippelen die voor zo min mogelijk verstoring zorgt.

Hygiëneprotocol

Vooraleer je van start gaat met de tellingen, dien je het [hygiëneprotocol](#) goed door te nemen. Een (exotische) amfibieëschimmel is verantwoordelijk voor massale sterfte onder Vuursalamanders in Wallonië en Nederland. De Nederlandse populatie Vuursalamander is de laatste jaren van de kaart geveegd. **Het is bijgevolg uitermate belangrijk om je schoeisel en eventueel inventarisatiemateriaal grondig te schonen, te ontsmetten en te laten drogen vooraleer je (natuur)gebieden met amfibieën betreedt.**

2.2 Telmethode

2.2.1 Voorbereiding

Zoals reeds in de inleiding vermeld, kan je veldwerkkaarten raadplegen en afdrukken op www.meetnetten.be, eenmaal je geactiveerd bent als meetnetteller door de veldwerkcoördinator.

De coördinator van het Meetnet Vuursalamander, Jeroen Speybroeck, heeft voor een groot aantal gebieden al transecten uitgetekend, maar deze transecten mogen door de vrijwilligers mits overleg met de coördinator worden gewijzigd. Zo mag je dit transect wijzigen of verplaatsen naar een meer geschikte plaats voor deze soort indien je goed vertrouwd bent met het gebied of tijdens verkennende bezoeken betere locaties aantreft.

Indien je niet goed vertrouwd bent met het telgebied, raden we je zeker aan om vooraf al één of meerdere testrondes uit te voeren als voorbereiding. Indien je niet enkel de wandelpaden en het aanwezige habitat in het telgebied wil verkennen, maar daarnaast op zoek wil naar Vuursalamanders tijdens een nachtelijke testronde, kan je best in de periode februari tot half mei op pad gaan, of na half augustus. In die periode zijn Vuursalamanders het meest actief.

Eenmaal de testronde(s) achter de rug, kan het traject (in samenspraak met de coördinator) worden vastgelegd. Eenmaal het transect is vastgelegd, blijft dit behouden. Het meetnet vereist gestandaardiseerde tellingen, dus het is van groot belang dat dit traject steeds op identieke wijze wordt onderzocht. Door op verschillende locaties in Vlaanderen langsheen vaste trajecten en over meerdere jaren te tellen, kunnen we op termijn trends voor de volledige Vlaamse populatie Vuursalamander verkrijgen.

2.2.2 Waar leg ik dit transect?

We mikken op een traject met hoge trefkans van volwassen vuursalamanders. Kansrijke trajecten omvatten variatie qua reliëf (dicht bij een beek of hoger op de helling, begroeiing (met of zonder kruidlaag) en (vooral) mogelijke schuilplaatsen (onder houtstapels, tussen boomwortels, ...). Indien niets geweten is over waar precies volwassen salamanders ter plaatse al werden waargenomen, kan best gezocht worden in de buurt van (mogelijk) voortplantingshabitat. Dat laatste varieert van (niet al te snel stromende) beekjes over bospoelen en grachten tot kleine waters zoals karrensporen.

Indien gewenst kan je een overzichtskaart met historische waarnemingen opvragen bij de veldwerkcoördinator en een topografische kaart met duiding van het reliëf. Dergelijke kaarten kunnen dan dienen als leidraad voor het vastleggen van het traject. Bovendien loont het de moeite vooraf de route en oriëntatiepunten te leren kennen. Hiervoor is de timing van de verkenning van minder belang. Hoe je zo'n traject dient in te tekenen staat beschreven in het volgende hoofdstuk.

2.2.3 Hoe meet je een transect in?

Het intekenen van zo'n traject kan op drie manieren:

1. Intekenen op een overzichts-/veldwerkkaart en opsturen naar de meetnetcoördinator(en).
2. Door het gebruik van een gps of gratis gps app op smartphone, of intekenen in Google Earth, en opsturen van het gps-bestand. Een handleiding voor het gebruik van de gratis smartphone app Track Kit kan je [hier](#) raadplegen.

Het is van groot belang dat het vastgelegde traject goed gedocumenteerd wordt en wordt doorgegeven aan de meetnetcoördinatoren, omdat zo dichtheden kunnen worden bepaald, maar er ook garantie is dat een traject verder kan worden opgevolgd wanneer een teller (tijdelijk) uitvalt of afhaakt.

Een GPS of smartphone doet vaak keurig wat van hem wordt gevraagd, maar uitzonderlijk zijn er al wel eens meldingen van foute of slechte satellietverbinding. Het intekenen en noteren van het transect, maar ook de waarnemingen, op kaart kan dienen als een backup.

We mikken op een trajectlengte van ongeveer 1 km (indien mogelijk) en een telduur van maximaal 2u. Je bakent best een traject af dat haalbaar is, want later het traject wijzigen maakt de gegevens doorgaans onbruikbaar en het is beter een korter traject vol te kunnen houden dan een langer traject onvoldoende vaak te kunnen onderzoeken.

2.3 Timing

De twee veldwerkrondes dienen te worden afgelegd in de herfst, meer bepaald in september en oktober, maar vooral bij de juiste weersomstandigheden. Starten doen we minstens één uur na zonsondergang. Er wordt gemikt op geschikte weersomstandigheden, nl. nachten met best een hoge luchtvochtigheid, een temperatuur boven de 5°C en niet al te veel wind.

De coördinatoren houden het weer nauwlettend in de gaten om de tellers op het goede moment aan te sporen, maar omdat regen erg lokaal kan vallen kan je best ook zelf het weer een beetje in de gaten houden.

2.4 Aan de slag!

In bijlage 6.2 vind je een checklist met dingen waar je aan moet denken voor- en tijdens het veldbezoek of terreinwerk.

2.4.1 Wat neem je mee?

1. Ontsmette of langdurig gedroogde laarzen of schoenen.
2. Je kaartmateriaal (te downloaden op meetnetten.be eenmaal je geactiveerd bent als teller), een potlood, een veldwerkformulier (bijlage 6.3) en eventueel een notaboekje.
3. Een smartphone met ObsMap/iObs/WinObs is een heel handige bonus!
4. Zaklamp (met reservebatterijen).
5. Gepersonaliseerde meetnetlicentie (badge) en begeleidende brief (krijg je van de coördinator).

2.4.2 Hoe tellen?

De monitoring in het kader van het Meetnet Vuursalamander gebeurt langsheen transecten. Een vaste route van ca. 1 km dient 's nachts te worden afgelegd bij geschikte weeromstandigheden (zie verder) en alle actieve vuursalamanders langsheen dit transect dienen te worden geteld:

- We mikken erop enkel dieren te tellen in een strook met een breedte van 12 m (6 m links, 6 m rechts). Die breedte kan licht afwijken, maar het belangrijkste is dat ze bij elke telling gelijk blijft.
- We zoeken enkel dieren die ('s nachts) actief zijn. Stronken omkeren is dus niet aan de orde.
- Speur de bosbodem grondig af met een zaklamp en schenk aandacht aan de omgeving van mogelijke schuilplaatsen. Wandel niet te snel. Probeer ook hierbij te streven naar een gestandaardiseerde aanpak, waarbij je bij elke telling op dezelfde manier te werk gaat: zelfde lamp, zelfde zoeksnelheid, zelfde afgespeurde breedte, ...
- Als je in team gaat, let er dan op dat je niet meer telt dan wanneer je alleen op stap gaat. Beperk je dus steeds tot dezelfde transectbreedte.
- De hoofdteller geeft de gegevens in via www.meetnetten.be, zoals beschreven in hoofdstuk 3. We raden aan om de gegevens snel na je terreinbezoek in te voeren. Alles zit dan nog fris in het geheugen en de kans is kleiner dat gegevens verloren gaan.

3 Invoeren waarnemingen

Op het terrein noteer je best je waarnemingen op een veldwerkformulier (bijlage 6.3). Je kan, zoals reeds gezegd, je waarnemingen ook doorgeven via een mobiele applicatie van waarnemingen.be in het veld. Zorg hierbij wel steeds dat je in “opmerkingen” goed het onderscheid maakt tussen waarnemingen van tijdens je gebiedstelling volgens protocol én losse waarnemingen.

Na afloop van een bezoek dien je het veldbezoek steeds in te voeren op www.meetnetten.be. Dus ook wanneer je de gevonden Vuursalamanders al invoerde met de mobiele apps van waarnemingen.be.

3.1 Een bezoek toevoegen

Enmaal je ingelogd bent en een locatie gereserveerd hebt zal je linksboven op de homepagina zien staan: “U heeft x openstaande taken”. Door te klikken op “ga naar takenlijst” krijg je deze te zien. Door te klikken op “+ bezoek” kan je een bezoek toevoegen. Je kan dit ook doen via de pagina “soortoverzicht” naar het tabblad “Locatie” te gaan en te klikken op “+ bezoek”.

Tip: Als je alleen je openstaande taken te zien wil krijgen van één bepaalde soort dien je eerst naar de soort in kwestie te navigeren en hierna op het tabblad “Taken” te klikken.

3.2 Bezoekgegevens invoeren

Enmaal je op “+ bezoek” geklikt hebt krijg je een invoerscherm gelijkaardig aan het veldwerkformulier in bijlage 6.3

Enkele aandachtspunten:

- indien je de telling kon uitvoeren zoals het hoort, laat u het veld “Uitvoering veldwerk” staan op “conform protocol”. Indien de telling niet verlopen is volgens de telmethode beschreven in sectie 2.4.2, geef je hier “niet volledig conform protocol” of “geen veldwerk mogelijk” in, en licht je dit toe in de notities. Bijvoorbeeld wanneer je niet het hele transect kon tellen door omstandigheden.
- In het veld “Medetellers” kan je aangeven of andere mensen je vergezelden op de telling. Je kan hier de namen toevoegen van andere tellers van het Meetnet Vuursalamander, op voorwaarde dat ze een account aanmaakten op meetnetten.be en zich aanmeldden voor het project. Ook reservetellers moeten een account aanmaken om hier te kunnen worden aangegeven.
- Invoeren van soort aantallen per categorie doe je onderaan het invoerscherm. **Let op**: telde je geen individuen van de doelsoort, dan moet je steeds 0 invoeren.

4 Veldwerkformulieren

Het veldwerkformulier kan dienen om de aantallen Vuursalamander per locatie te noteren. Het veldwerkformulier kan je terugvinden in bijlage 6.3

Waarnemingen van adulte Vuursalamanders en larven worden best ook meteen ingevoerd in www.waarnemingen.be.

Het is steeds aangeraden om in het veld zowel de veldwerkformulieren in te vullen als de gegevens in www.waarnemingen.be in te voeren. Op deze manier heb je steeds een back-up als de technologie het laat afweten of een veldwerkformulier verloren gaat. Achteraf kijk je dan hoeveel je er in totaal gezien hebt op je transect en geef je dit in op www.meetnetten.be.

5 Nog vragen?

De meetnetcoördinatoren staan steeds ter beschikking. Aarzel niet om hen te contacteren. Voor alles over het Meetnet Vuursalamander kan je terecht bij:

Jeroen Speybroek

coördinator van het Meetnet Vuursalamander
jeroenspeybroeckhotmail.com
0494 03 37 68

Iwan Lewylle

coördinator van alle meetnetten amfibieën
iwan.lewylle@natuurpunt.be
0492/ 58 55 94

Voor al uw andere vragen over het project meetnetten kan je terecht bij:

Hannes Ledegen

hoofdcoördinator Meetnetten
hannes.ledegen@natuurpunt.be
0492/ 34 76 04

Meer info over het project meetnetten in het algemeen? www.natuurpunt.be/meetnetten
Houd ook de Meetnetten.flits in het oog. Inschrijven kan via [deze link](#)

Dit is de eerste versie van de veldwerkhandleiding. Er zullen nog enkele wijzigingen gemaakt worden aan de veldwerkformulieren eenmaal het invoerportaal op punt staat. Opmerkingen en bedenkingen zijn welkom.

6 Bijlagen

6.1 Hygiëneprotocol

De afgelopen jaren werden twee dodelijke schimmels voor amfibieën in ons land aangetroffen. Eén schimmel in het bijzonder (*Batrochochytrium salamandrivorans*, kortweg Bsal) veroorzaakt massale sterfte onder salamanders. Zo werd de Nederlandse populatie Vuursalamander zo goed als van de kaart geveegd. Ook in België werden ondertussen al broeihaarden van Bsal aangetroffen. Er zijn aanwijzingen dat de schimmel zich via de mens verspreidt. Om die redenen vragen we de vrijwilligers om zich aan enkele richtlijnen te houden, om zo deze schimmels niet ongewild te verspreiden.

Richtlijnen:

- Poets wandelschoenen en/of laarzen zeer grondig, en ontsmet ze met een Virkon S-oplossing vooraleer het terrein te betreden. Er wordt aangeraden om schoeisel langdurig en volledig te laten drogen.
- Hetzelfde geldt voor inventarisatiemateriaal zoals fuiken en schepnetten en ander materiaal in functie van andere inventarisaties.
- Virkon S is verkrijgbaar via een mail aan studie@natuurpunt.be of is te bestellen via het internet.
- Raak geen dieren onnodig aan.
- Indien je dode salamanders (geen verkeersslachtoffers e.d.) aantreft, zamel de dieren in en bewaar in twee plastic zakken over elkaar. Bewaar het koel. Contacteer het ANB en/of de meetnetcoördinatoren.
- Indien je deelneemt aan het Meetnet Vuursalamander of salamanderfuikvangsten uitvoert, dien je het uitgebreide hygiëneprotocol te lezen dat u bezorgd zal worden door de veldwerkcoördinatoren en ook hier te vinden is: www.natuurpunt.be/meetnetten-amfibieën-en-reptielen

6.2 Checklist veldwerk

Vorbereiding

- ✓ Registreren als meetnetvrijwilliger d.m.v. invoerhandleiding (te vinden op www.meetnetten.be.)
- ✓ Ontvangen postpakket met meetnetlicentie, begeleidende brief, Gedragsprotocol
- ✓ Gedragscode vrijwilligers, Hygiëneprotocol en Veldwerkhandleiding goed lezen. Vragen en/opmerkingen melden aan de meetnetcoördinator.
- ✓ Transect vastleggen in samenspraak met de veldwerkcoördinator.
- ✓ Veldwerkkarten downloaden op www.meetnetten.be en afdrukken.
- ✓ Veldwerkformulier afdrukken.

Meenemen op terrein

- ✓ Goed geschoonde en gedroogde laarzen of wandelschoenen.
- ✓ Veldwerkkarten, -formulieren en eventueel een GPS of smartphone met ObsMapp/iObs/WinObs, Track-Kit.
- ✓ Potlood.
- ✓ Zaklamp (met reservebatterijen).

Terreinwerk

- ✓ Goede weersomstandigheden (september-oktober, vochtige, regen(achtige) en vrij windluwe nachten, > 5 °C, best > 8 °C).
- ✓ Aantal Vuursalamanders noteren op veldwerkformulier en/of ter plaatse invoeren via ObsMapp, iObs of winObs.

Gegevens achteraf invoeren op www.meetnetten.be.

6.3 Veldwerkformulier

Meetnet locatie:	Soort	Aantal gezien	Opmerkingen / gezien buiten transect
Bezoek1			
Datum:	Vuursalamander		
Startuur: Einduur:			
☐ Conform protocol ☐ Niet volledig conform protocol (leg uit in opmerkingen)	Andere soorten 1. 2. 3.		
Bezoek2			
Datum:	Vuursalamander		
Startuur: Einduur:			
☐ Conform protocol ☐ Niet volledig conform protocol (leg uit in opmerkingen)	Andere soorten 1. 2. 3.		
Bezoek3 / verkennend bezoek (optioneel)			
Datum:	Vuursalamander		
Startuur: Einduur:			
☐ Conform protocol ☐ Niet volledig conform protocol (leg uit in opmerkingen)	Andere soorten 1. 2. 3.		

Opmerkingen:

Namen tellers aanwezig bij veldbezoek: